

SEDEM DESETLETIJ REŠEVANJA VARNOSTNIH IZZIVOV, POVEZANIH Z ROMI V POMURJU

KATJA EMAN,¹ SAŠA CAR,² DAMIR IVANČIČ,³
DEJAN BAGARI³

¹ Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
katja.eman@um.si

² Center za socialno delo Pomurje, Murska Sobota, Slovenija
sasa.car@gov.si

³ Policijska uprava Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenija
damir.ivancic@policija.si, dejan.bagari@policija.si

Julija leta 1952 je bil v reviji Kriminalistična služba, ki danes izhaja pod imenom Revija za kriminalistiko in kriminologijo, objavljen članek z naslovom »Ciganska vlomilska tolpa v Prekmurju je opozorila na ciganski problem v Sloveniji«. Avtorji menimo, da ravnanje policije in širše lokalne skupnosti pri reševanju opisanega primera predstavlja enega od pomembnih mejnikov pri reševanju romske problematike v tem delu Slovenije. V prispevku predstavimo kronološki pregled pomembnejših dogodkov pri reševanju romske problematike z vidika policije in Centra za socialno delo, saj je pri problemih (soustvarjanju rešitev) v lokalnih skupnostih, tudi romskih, pomembno medsebojno obveščanje (medinstitucionalno sodelovanje), podpora in skupno odzivanje na posamezne, včasih tudi krizne, situacije. Rečemo lahko, da je danes sodelovanje policije, socialne službe in romske manjšine v Pomurju na visoki ravni in je Pomurje lahko primer dobre prakse za druge regije.

Ključne besede:

Romi,
varnost,
policija,
socialno delo,
Pomurje

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.3](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.3)

ISBN
978-961-286-912-0

SEVEN DECADES OF SOLVING ROMA-RELATED SECURITY CHALLENGES IN POMURJE

KATJA EMAN,¹ SAŠA CAR,² DAMIR IVANČIČ,³
DEJAN BAGARI³

¹ University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
katja.eman@um.si

² Social Work Centre Pomurje, Murska Sobota, Slovenia
sasa.car@gov.si

³ Police Directorate Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenia
damir.ivancic@policija.si, dejan.bagari@policija.si

Keywords:

Roma,
security/safety,
police,
social work,
Pomurje

In July 1952, a paper was published in the journal *Kriminalistična služba*, (now called Journal of Criminal Investigation and Criminology), entitled “Gypsy burglary gang in Prekmurje warned about the gypsy problem in Slovenia”. We believe that the police and the wider local community involved in solving the described case present one of the important milestones in solving Roma-related problems in this part of Slovenia. This paper presents a chronological overview of important events in solving Roma-related problems from the police and social work point of view. When it comes to problems (co-creating solutions) in local communities, including Roma, mutual (inter-institutional) cooperation and information sharing and support are important for joint response to individual and sometimes crisis situations. The cooperation between the police, social services, and the Roma minority in Pomurje is at a high level and can be an example of good practice for other regions.

1 Uvod

Romi predstavljajo največjo manjšino v Evropi. V nekaterih srednje- in vzhodnoevropskih državah (npr. Romunija, Bolgarija, Slovaška) tudi deset odstotkov celotnega prebivalstva. Zaradi svojega izvora, kulture in načina življenja so pogosto objektivirani (tj. objekt opazovanja in presojanja), etnizirani, kulturalizirani in patologizirani (Zaviršek, 2003). Nedvomno gre za multikulturno skupnost, ki predstavlja določen izziv in določeno mero prilagajanja za sodobno družbo, vključno s policijskim delom (v skupnosti). Lobnikar in Prislan Mihelič (2024) poudarjata, da interakcije med državnimi institucijami (policija, centri za socialno delo, šole, občine) in multikulturnimi skupnostmi pogosto zahtevajo več pozornosti in dela zaradi jezikovnih ovir, kulturnih nesporazumov na obeh straneh ter ne nazadnje tudi strahu marginaliziranih skupin pred zunanjimi oblastmi.

V preteklih mesecih slovenske medije in portale polnijo objave o Romih in številni problematiki, ki ji ni videti ne konca ne kraja (pretepanje, streljanje, napadi v šolah itd.), prav tako pa je reševanje nastale situacije vse prej kot hitro in enostavno. Traja lahko leta (in desetletja). Slednje trdimo na podlagi lastnih izkušenj, saj vsi avtorji prihajamo iz Prekmurja in se vse od otroštva tako osebno kot kasneje poklicno skoraj na dnevni ravni srečujemo z Romi. Za nas Romi pogosto niso samo stranke v postopkih, ampak so med njimi tudi naši sošolci, znanci ali prijatelji. Tako ali drugače se z njimi srečujemo že desetletja in poznamo tudi marsikatero njihovo zgodbo o uspehu.

Večkrat se v razpravah o romski problematiki v medijih in na strokovnih posvetih pojavlja trditev, da je položaj Romov v Prekmurju veliko boljši kot na Dolenjskem, v Ribnici, Kočevju in drugod. Pri čemer se vedno zastavlja vprašanje, zakaj je temu tako. S kriminološkega vidika gre nedvomno za splet več različnih dejavnikov, katerih sprožilec je bila velika policijska akcija v letih 1951 in 1952 (natančneje predstavljena v reviji *Kriminalistična služba/Revija za kriminalistiko in kriminologijo* v članku z naslovom »Ciganska vlomilska tolpa v Prekmurju je opozorila na ciganski problem v Sloveniji«; Ministrstvo za notranje zadeve Ljudske republike Slovenije, 1952). Policija in širša lokalna skupnost sta se odzvali na dlje časa trajajoče kriminalne dejavnosti več manjših vlomilskih tolp, ki so združevale več deset Romov iz različnih romskih skupnosti in generacij (oče in sinovi, vpletene so bile tudi ženske, ki so ukradeno blago prodajale). Rezultat več mesecev trajajoče preiskave je bil več kot 200 aretiranih in zaslišanih ljudi (Romi in lokalni kmetje, gostilničarji, trgovci ipd.)

ter na koncu 30 obsojenih članov vlomilske tolpe na 6 let do 20 let zapora. To je bilo zelo jasno sporočilo vsem, da se nezakonitih dejavnosti ne bo dovoljevalo in da bodo storilci kaznovani. Avtorji menimo, da ravnanje policije in širše lokalne skupnosti pri reševanju opisanega primera predstavlja pomemben mejnik pri reševanju romske problematike v tem delu Slovenije. Temu so nedvomno sledile tudi druge dejavnosti lokalne skupnosti (in države) za pomoč in omogočanje čim boljše integracije Romov v lokalno skupnost, med katere uvrščamo elektrifikacijo romskih naselij po celotnem Pomurju (v naselju Pušča so elektriko dobili leta 1961), vključevanje otrok v vrte in šole z drugimi prebivalci po celotnem Pomurju (vrtec v naselju Pušča je bil ustanovljen leta 1962), omogočanje različnih oblik dela in zaposlovanja (sezonska dela doma in v tujini – Avstrija in Nemčija, stojnice na tržnicah, kramarski sejmi ali samostojne trgovine). Zanimiv je podatek, da so leta 1961 nekaj črnih gradenj porušili tudi v romskem naselju Pušča (Horvat Muc, 2020).

Pomemben mejnik predstavlja »Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ZRomS-1)« (2007), sprejet v prvi polovici 2007, ki je podrobneje opredelil položaj Romov in natančneje določil pristojnosti državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri delu s člani romske skupnosti. Zakon je resda zajamčil posebne pravice romske skupnosti (ki se še vedno preveč pogosto zlorablajo), na drugi strani pa je na področjih izobraževanja, kulture, zaposlovanja, prostorskega upravljanja in varstva okolja, zdravstva in socialnega varstva, informiranja in soodločanja o javnih zadevah postavil smernice in omogočil lažje izvajanje predpisov na lokalni in državni ravni. Cigani so se čez noč preimenovali v Rome, a o pomenu omenjenih pojmov v kakšnem drugem prispevku. Namen pričujočega prispevka je predstaviti pregled pomembnejših dogodkov in oblik reševanja romske problematike z vidika policije oziroma policijskega dela v skupnosti in Centra za socialno delo. Pretekle izkušnje obeh so pokazale, da je pri reševanju romske problematike in soustvarjanju rešitev v lokalnih skupnostih pomembno medsebojno obveščanje in medinstitucionalno sodelovanje, kot je prikazano v prispevku.

2 Delo Policijske uprave Murska Sobota in Romi

Delo policije z Romi in v romskih naseljih v Pomurju lahko delimo na obdobje pred letom 2000 in obdobje po letu 2000. Kljub obdobju po II. svetovni vojni in strogemu režimu ter osamosvojitvi Republike Slovenije in obdobju tranzicije lahko rečemo, da se je v Pomurju zelo hitro pokazala pomembnost policijskega dela v romskih naseljih

v povezavi s policijskim delom v skupnosti, pri čemer je bilo upoštevano dejstvo, da Romi zaradi lastnega jezika, kulture in drugih etničnih značilnosti zahtevajo drugačen pristop. Počasi, z veliko različnimi dogodki in varnostnimi incidenti (npr. pretepi na vaških veselicah, napadi na posameznike ob prometnih nesrečah, medsebojni spori in konflikti ipd.), je policiji v Pomurju ob sodelovanju z drugimi deležniki uspelo doseči zadovoljivo raven varnosti ter spoštovanja splošnih pravil lokalnih skupnosti, kjer so Romi bivali ali sobivali.

Bolj dejavno se je o pomenu in vlogi policije pri zagotavljanju varnosti v romskih naseljih ter opravljanju policijskih nalog v večkulturni družbi začelo govoriti po letu 2000. Najprej je Generalna policijska uprava leta 2001 izdala Usmeritve za delo vodij policijskih okolišev na področju romske problematike, potem pa je leta 2007 v veljavo stopil še »ZRomS-1« (2007). Policisti Policijske uprave Murska Sobota (v nadaljevanju PU Murska Sobota) so s pomočjo vodij policijskih okolišev izvajali preventivne in represivne naloge ter se trudili v čim večji meri prispevati k večji varnosti v romskih naseljih in okolici, a vseeno so se ves čas zavedali, da večji incidenti nikoli niso popolnoma izključeni.

Eden takšnih se je zgodil novembra 2012 v romskem naselju Pušča, ko se je policijska patrulja odzvala na klic na pomoč zaradi vinjenega 39-letnega moškega, ki je doma razgrajal in grozil. Ko so policisti poskušali posredovati in nasilneža obvladati, je celoten potek dogodkov¹ tako zelo eskaliral (kdor podrobneje pozna Rome in njihove navade bo razumel, da ob različnih situacijah ali incidentih držijo skupaj proti policiji ali drugim službam/organom), da je prišlo množične kršitve javnega reda in miru, ko je moralo posredovati kar 12 policijskih patrolj, pri tem pa so bili poškodovani trije policisti in več Romov. Odnosi med Romi in policijo so se toliko poslabšali, da so potem izvedli več različnih dogodkov, kjer so na različne načine skušali medsebojne odnose in sodelovanje povrniti na prvotno raven pred incidentom. Eden najbolj odmevnih dogodkov v tem nizu je bilo igranje nogometne tekme med policijo in Romi, saj je nogomet šport, ki je Romom zelo blizu.

¹ Naj spomnimo, da se je tiste noči »ob prihodu policistov zapletlo zaradi drugega dogodka, ki ga je obravnavala navzoča policistka, saj jo je brat kršitelja žalil, policista, ki je bil z njo, pa poskušal nasilno odstraniti iz hiše. Kršitelj je nato z nožem napadel policista, napadla ga je tudi kršiteljica, z nožem pa je grozil tudi kršiteljev brat. Zatem se je na dvorišču zbralo okrog 50 ljudi, ki so policistom grozili z letvami in kmečkim orodjem, nekateri so jih poskušali tudi napasti, tako da je bilo na kraju dogodka 12 policijskih patrolj. Policisti so napadalna brata zaradi napada na uradno osebo kazensko ovadili, Romi pa so policistom ob intervenciji očitali preokračitev pooblastil in preveliko uporabo sile. Policisti so v intervenciji uporabili plinski razpršilec ter službena psa, oba na vrvcici, eden pa ni imel nagobčnika. Zaradi uporabe službenega psa sicer po podatkih policistov ni bil nihče poškodovan.« (Ba. P., 2012)

Od tu naprej so na PU Murska Sobota samo še bolj dejavno izvajali in organizirali različne oblike sodelovanja pomurske policije z romsko skupnostjo, kot so razgovori s predstavniki romske skupnosti, delavnice o policijskih nalogah in policijskih pooblastilih, mediacije, opazovalno delo v romskih okoljih, kontaktne radijske oddaje, učenje romskega jezika v policiji idr. Na PU Murska Sobota je od leta 2023 kot policistka zaposlena tudi Rominja.

Samo v letu 2024 so na PU Murska Sobota kot obliko sodelovanja z romsko skupnostjo izvedli naslednje dejavnosti:

- udeležba na dogodku predstavitev hindujskega jezika in tečaj hindija;
- delovni razgovor na začetku leta s predstavniki Zveze Romov Slovenije o sodelovanju iz načrtovanih dejavnosti;
- sodelovanje v radijskih oddajah radio Romic »Vi sprašujete, policija odgovarja« (najmanj 6x letno);
- sestanki z romskim društvom »Vstani, romski otrok«;
- udeležba na svečani prireditvi ob svetovnem dnevu Romov;
- udeležba na strokovni konferenci zdravje Romov v Sloveniji v Murski Soboti;
- udeležba na skupščini Zveze Romov Slovenije;
- okrogla miza o vlogi romskih medijev in informiranju o aktualnih razmerah;
- udeležba na seji varnostnega sosveta romske skupnosti Pomurje;
- sodelovanje pri raznih mediacijah z namenom mirnega reševanja konfliktnih situacij;
- udeležba na taboru »Tabor mladi učimo in družimo se skupaj – Rom E Romese – Umrella«;
- udeležba na slavnostni prireditvi ob 20. obletnici Prostovoljnega gasilskega društva Pušča;
- sestanki z romsko svetnico Natašo Horvat;
- udeležba na spominski slovesnosti o svetovnem dnevu genocida nad Romi;
- obiski osnovnih šol in vrtcev ipd.

Na PU Murska Sobota se zelo dobro zavedajo, da je naloga vseh policistov (in drugih predstavnikov lokalnih skupnosti) ohranjanje dialog in spodbujanje dejavne vloge in sodelovanja romske skupnosti. Direktor PU je nekoč dejal: »Vrata policije so za

skupno dobro in sodelovanje odprta za vse.« Pri tem je še izpostavil, da je sodelovanje policije in romske manjšine v Pomurju na visoki ravni in je Pomurje lahko zgled drugim regijam. Realno pa se policija v Pomurju zaveda, da so še vedno primeri, ko se srečujemo s težavami, povezanimi z nestrpnostjo, diskriminacijo, socialno izključenostjo, revščino ipd., h kateri je treba pristopiti skupaj, v sodelovanju z drugimi službami in pri tem stremeti k soustvarjanju rešitev. Le tako se lahko nadejamo pozitivnih rešitev nastalih varnostnih situacij in večje pripadnosti, odprtosti in sodelovanja predstavnikov romskih skupnosti. Čeprav (kulturno) drugačni, so nam v marsičem tudi podobni. Ko si enkrat uredijo dom in ustvarijo družino, tudi oni ne želijo zapustiti domačega 'gnězda', zato ga čuvajo, ščitijo in negujejo.

3 Delo Centra za socialno delo Pomurje in Romi

Z Romi na Centru za socialno delo Murska Sobota (v nadaljevanju CSD Murska Sobota) bolj organizirano oziroma načrtno delajo po letu 2000, natančneje od leta 2006 (Meolic in Cug, 2019). Na območju centra živi najštevilčnejša romska populacija v državi, zato je njihovo delo še toliko bolj pomembno. Ena izmed temeljnih nalog centrov za socialno delo je, da spodbujajo in omogočajo socialno vključenost deprivilegiranih skupin, med katerimi so pogosto tudi Romi. Temeljna vloga socialnega dela je torej socialno vključevanje. To z vidika uporabnika pomeni dvojje: uresničevanje človekovih pravic in odzivanje na individualne potrebe ljudi (Zaviršek, 2003). Na CSD Murska Sobota poskušajo to načelo upoštevati tako na mikro kot tudi na makroravni.

Delo z Romi na mikroravni vključuje različne delavnice (npr. Spoštujmo drugačnost), kjer se Romi družijo z drugimi prebivalci in oboji podrobneje spoznavajo kulturo, jezik, običaje ipd. Pri tem se je kot odlično izkazalo delo z mladimi, natančneje otroci, ki še nimajo »vgrajenih« predsodkov do drugačnih. Druga večja dejavnost na mikroravni pa je bila sodelovanje CSD Pomurje z Romskim informativnim centrom in radijsko produkcijo – ROMIC, kjer so podrobneje predstavili področja dela CSD s sloganom »Tu smo, da vam pomagamo«, na Romom razumljiv in dostopen način, tudi v romskem jeziku.

Na makroravni CSD Pomurje sledi državnim programom in projektom, kamor spada nacionalni program javnega dela »Socializacija in integracija Romov«. Gre za preventivno dejavnost CSD, katere cilj je doseči izboljšanje socialnega položaja

romskih otrok in zagotoviti njihovo socialno vključenost v širše okolje. Da bi bil program še bolj uspešen, so zaposlili tudi predstavnico romske etnične skupnosti, ki je velikokrat predstavljala pomemben most med CSD in Romi. Program je pripomogel k hitrejšemu in učinkovitejšemu prepoznavanju in razkrivanju določenih težav pri posameznih romskih družinah, do katerih so potem na CSD lahko pristopili z vidika drugih programov, ki jih izvajajo, ali situacije reševali v sodelovanju z drugimi organi ali institucijami.

Eno od pomembnih poslanstev CSD Pomurje je trud za učinkovitejšo socialno vključenost pripadnikov romske etnične skupnosti. To uresničujejo tako z rednim delom kot tudi z izvajanjem posebnih programov. Na podlagi dolgoletne prakse opozarjajo, da je nepogrešljiv člen pri celovitem reševanju položaja Romov tudi država. Zelo si prizadevajo, da bi pri delu z Romi opustila tradicionalne prakse birokratskega pristopa, ki bi jih nadomestil individualni pristop. Le tako je lahko pomoč usmerjena v korist pripadnikov romske etnične skupnosti, natančneje družin in posameznikov, ki potrebujejo pomoč CSD.

Čeprav ni vedno vse lepo in dobro, ker tudi brez težav pri delu z Romi na CSD Pomurje ne gre, se strokovni delavci trudijo, da so etnično občutljivi v odnosu do vseh uporabnikov, še posebej Romov. Pri delu se vsakodnevno trudijo preseči kulturni in institucionalni razizem in so odprti za razumevanje sprememb, ki so nujne pri zagotavljanju enakih možnosti, učenja spretnosti skupnostnega socialnega dela s poudarkom na socialnih akcijah. Pri tem pa je treba opozoriti, da sta volja in pripravljenost potrebna na obeh straneh.

4 Zaključek

Viri razkrivajo, da se na območju Pomurja policija in socialna služba že sedem desetletij trudita reševati različne varnostne izzive, povezane z Romi, pri čemer se je zelo hitro izkazalo, da imajo dvig socialnega statusa in izobrazbene ravni pri Romih pozitiven učinek na padec nezakonitih dejavnosti, predvsem premoženjske kriminalitete. V Pomurju se je počasi, skozi leta in desetletja razširil proces socializacije in integracije romskih skupnosti, pri tem pa se je kot izredno dobro izkazalo sodelovanje pristojnih organov in organizacij. Pri (varnostnih) problemih v lokalnih skupnostih se je treba osredotočiti na soustvarjanje rešitev, pri čemer je ključnega pomena medsebojno obveščanje oziroma medinstitucionalno sodelovanje, podpora in skupno odzivanje na posamezne, včasih tudi krizne,

situacije. Povzamemo lahko, da je danes sodelovanje policije, socialne službe in romske manjšine v Pomurju na izredno visoki ravni in je Pomurje lahko primer dobre prakse za delovanje na mikro- in makroravni ter usklajeno sodelovanje tudi ob kriznih intervencijah, kot so odvzemi otrok v romskem naselju ipd.

Viri in literatura

- Ba. P. (28. 12. 2012). Posredovanje policistov na Pušči strokovno in zakonito. *Delo*. <https://old.delo.si/novice/kronika/posredovanje-policistov-na-pusci-strokovno-in-zakonito.html>
- Horvat Muc, J. (2020). *Pušča – največje romsko naselje v Sloveniji*. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija.
- Lobnikar, B. in Prislan Mihelič, K. (2024). Izzivi zagotavljanja kakovosti življenja Romov v Prekmurju in vpliv preteklih izkušenj na zagotavljanje varnosti za vse. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (1. izd.) (str. 259–285). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. doi:10.18690/um.fvv.6.2024.12.
- Meolic, N. in Cug, D. (2019). Mikro- in makroraven izvajanja pomoči za Rome na centru za socialno delo Murska Sobota. *Socialno delo*, 58(1), 79–86.
- Ministrstvo za notranje zadeve Ljudske republike Slovenije. (1952). Ciganska vlomilska tolpa v Prekmurju je opozorila na ciganski problem v Sloveniji. *Kriminalistična služba*, 7(3), 282–313.
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ZromS-1). (2007). *Uradni list RS*, (37/07).
- Zaviršek, D. (2003). Notranja nasprotja socialnega dela pri uresničevanju človekovih pravic v postmodernih družbah. *Socialno delo*, 42(4–5), 219–230.

